

دسته‌بندی مجاهدین پس از تغییر ایدئولوژی

۱۸ اسفند ۱۴۰۱ ساعت ۱۳:۳۵

سازمان مجاهدین خلق در دهه ۱۳۴۰ پایه‌گذاری شد و در اواسط دهه ۱۳۵۰ تغییر ایدئولوژی داد. تا قبل از تغییر ایدئولوژی، بسیاری از مردم مجاهدین را سازمانی مردمی و حتی اسلامی می‌دانستند. البته سازمان نیز به طور ضمنی خود را گروهی اسلامی معرفی کرده بود.

دسته‌بندی مجاهدین پس از تغییر ایدئولوژی

سازمان مجاهدین خلق در دهه ۱۳۴۰ پایه‌گذاری شد و در اواسط دهه ۱۳۵۰ تغییر ایدئولوژی داد. تا قبل از تغییر ایدئولوژی، بسیاری از مردم مجاهدین را سازمانی مردمی و حتی اسلامی می‌دانستند. البته سازمان نیز به طور ضمنی خود را گروهی اسلامی معرفی کرده بود. با این حال ایدئولوژی سازمان تا آن دوره هیچ‌گاه به صراحت عنوان نشده بود. اما در اواسط دهه ۱۳۵۰ ایدئولوژی سازمان رسماً تغییر کرد و این تغییر به طور صریح عنوان شد. این تغییر بعد از ورود برخی از اعضای جدید به سازمان مجاهدین خاق اتفاق افتاد. موضوع تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق موضوعی است که در این نوشته به آن پرداخته شده است.

تضعیف مجاهدین خلق و لزوم تغییر ایدئولوژی

تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق ریشه در حوادث دهه ۱۳۴۰ و اوایل دهه ۱۳۵۰ داشت. حوادثی که طی آن بسیاری از اعضای مجاهدین خلق توسط ساواک شناسایی و دستگیر شدند. دامنه دستگیری اعضای سازمان در آن دوره بسیار گسترده بود و نشان داد که سازمان با ضعف‌های سیاسی و نظامی گسترده‌ای مواجه است. بر این اساس ساواک بیش از پیش در جریان تمام اقدامات سازمان مجاهدین اعم از عضوگیری، فعالیت‌های سیاسی، برنامه‌ها و... قرار گرفته بود و «ارتباطات، تماس‌ها و همکاری‌های آن با برخی محافل سیاسی داخل و خارج کشور با دقت کنترل می‌شد. در همان حال با فعال‌تر شدن کمیته مشترک ضدخرابکاری، اعضا و واحدهای مسلح سازمان مجاهدین خلق که عمدتاً در مناطق شهری و خانه‌های تیمی مستقر بودند، با آسیب بیشتری روبرو شد و تلفات وارده بر آنان در مقابله با ساواک بیش از آنی بود که در کوتاه‌مدت بتوانند نیروها و امکانات خود را نوسازی و سازماندهی کنند.»

موضوع شناسایی و دستگیری اعضای سازمان مجاهدین خلق توسط حکومت باعث شد تا برخی از اعضای سازمان به دنبال آسیب‌شناسی و بازسازی برآیند. بر اساس این سیاست، سازمان ابتدا ورود اعضای جدید را به عنوان سیاست اصلی خود در راستای ایجاد تغییرات مثبت به کار بست. بر اساس این سیاست قرار شد تا افرادی جدید وارد سازمان و کادر مرکزی آن شوند و سازمان از

این طریق خود را بازسازی کند. به دنبال این تصمیم رضا رضایی، کاظم ذوالانوار و بهرام آرام وارد کادر مرکزی شدند. اما ساواک توانست برخی از اعضای جدید از جمله رضا رضایی را نیز شناسایی کرده و او را حذف کند. بعد از کشته شدن رضایی و دستگیری ذوالانوار، دو فرد جدید وارد سازمان شدند که ورود آن‌ها نقطه عطف تغییر ایدئولوژی سازمان بود. این دو نفر تقی شهرام و بهرام آرام بودند.

ورود اعضای جدید و تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق

موضوع تغییر ایدئولوژی سازمان از سوی اعضای جدید و به خصوص تقی شهرام مطرح شد. تقی شهرام عامل اصلی و کلیدی در تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق بود. شهرام که به دلیل برخی برخوردهای خشن و ماجراجویانه از زندان قصر به زندان ساری تبعید شده بود در آنجا با یک کمونیستی از گروه «ستاره سرخ» به نام حسین عزتی هم‌سلول بود. شهرام که بسیار فعال و پرکار بود به تدریج با رئیس زندان که ستوان حسین احمدیان نام داشت طرح دوستی ریخت. او با کار و گفت‌وگوی بی‌وقفه، احمدیان را جذب کرد و به همراه او، هم‌راه با عزتی و مقادیری اسلحه، از زندان ساری گریخت.

وحید افراخته از مسئولان بخش مارکسیست سازمان مجاهدین خلق پس از معدوم شدن رضا رضایی عملاً رهبری گروه را به چنگ گرفت و کارها را قبضه کرد. عامل اصلی مارکسیست شدن گروه، او بود. مطالعات مارکسیستی و سیاسی زیادی دارد و می‌تواند مسائل سیاسی و اقتصادی را تحلیل نماید. فردی است مغرور و جاه طلب، به سختی به عیوب افراد حمله می‌کند و عیوب خود را پنهان می‌نماید...»

البته باید به این نکته نیز اشاره کرد که قبل از ورود شهرام ضرورت تغییر ایدئولوژی سازمان در کنار سیاست پذیرش اعضای جدید مطرح شده بود. به خصوص در دوره‌ای که رضایی در سازمان فعالیت داشت. اما کشته شدن رضایی این فرصت را از بین برد. بنابراین افرادی چون تقی شهرام و بهرام آرام به آسیب‌شناسی سازمان ادامه دادند. در ابتدا بیشتر مباحث محور از بین بردن نقاط ضعف سازمان و لزوم آموزش سیاسی و ایدئولوژیک به اعضا بود، اما این مباحث به مرور به سمت آسیب‌شناسی سازمان از جمله بررسی ریشه‌های انحرافات سیاسی و تشکیلاتی سازمان رفت و موضوع مشکلات سازمان در چارچوب ایدئولوژی مورد بررسی جدی قرار گرفت. از نتایج این جلسه‌ها انتشار جزواتی بود که در آن دلایل بحرانی شدن سازمان و تضعیف سیاسی آن بررسی شده بود.

بعد از این مرحله، شهرام عملاً دست به تغییر ایدئولوژی سازمان زد. شهرام معتقد بود تنها راه نجات سازمان، تغییر ایدئولوژی و طرح صریح ایدئولوژی واحد است. او در راستای این تفکر، جزوه‌ای با عنوان «پرچم سبز مباحثات ایدئولوژیک را برافراشته سازیم» را نیز منتشر کرد. طبق این تغییر قرار شد اسلام به عنوان ایدئولوژی اعلامی سازمان مجاهدین خلق کنار گذاشته شود و مارکسیسم به عنوان ایدئولوژی غالب و اصلی مجاهدین انتخاب شود. پس از اعلامیه مواضع ایدئولوژیک سال ۱۳۵۴، مجاهدین مارکسیست با حفظ آرم سازمان و تغییر علائم و نشان گذشته، حذف آیات قرآن و تاریخ پیدایش سازمان و نیز افزودن مشتمل گره خورده به نشانه وابستگی به طبقه کارگر آرم جدیدی را برای خود تهیه کردند. به این ترتیب سازمان دور جدیدی از فعالیت‌های

سیاسی خود را با مشی مبارزاتی و ایدئولوژی سیاسی جدید آغاز کرد.

سخن نهایی

یکی از دلایل فروپاشی و تضعیف سازمان مجاهدین خلق، نداشتن ایدئولوژی واحد بود. چنانچه تا قبل از تغییر رسمی ایدئولوژی این سازمان در سال ۱۳۵۴، هنوز بسیاری نمی‌دانستند که آیا مجاهدین خلق یک سازمان اسلامی است یا مارکسیستی. با این حال اعضای سازمان به این ضعف پی بردند و در سال ۱۳۵۴ به اصلاح آن برآمدند. اما علیرغم اصلاح این ضعف، مجاهدین خلق باز هم نتوانست به یک سازمان قوی و منسجم تبدیل شود. این موضوع نشان دهنده آن است که گرچه موضوع ایدئولوژی واحد یکی از مشکلات مهم این سازمان بود؛ اما مشکل غالب و اصلی نبود. و در واقع ریشه مشکلات این سازمان در مسائل مهم‌تری بود. مسائلی چون عدم اعتماد و اقبال مردمی به گرایش‌های مارکسیستی، عدم مشروعیت سازمان و شیوه‌های مبارزاتی آن که بر پایه‌های خشونت‌آمیز قرار داشت.

۱- مظفر شاهدی، ساواک - سازمان اطلاعات و امنیت کشور (۱۳۵۷ - ۱۳۳۵)، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۶، ص ۵۹۴

۲- بانک جامع مناسبت‌ها، شمسی، قمری، میلادی، اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۰؛ ص ۲۵۰۶۰۰۰

۳- به کوشش جمعی از پژوهشگران، سازمان مجاهدین خلق پیدایی تا فرجام (۱۳۴۴-۱۳۸۴)، جلد ۱، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۴-۱۳۸۵، ص ۵۵۴

۴- حسین احمد روحانی، سازمان مجاهدین خلق ایران، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلام، ۱۳۹۰، صص ۱۰۰-۱۰۱

۵- جمعی از پژوهشگران، سازمان مجاهدین خلق از پیدایش تا فرجام، ج ۲، ص ۵۹۳

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49115/مجاهدین-بندی-دسته/49115>